

Mall 13.1 Praktiksamtal – lärare

Att tillsammans rekonstruera en konkret undervisningssituation

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper er att återvända till en konkret situation och göra den mer detaljerad genom det som sades, gjordes och hände mellan deltagarna.
När använder du den?	Efter en lektion eller undervisningssituation, gärna i anslutning till observation eller andra praktisknära anteckningar. Samtalet kan också användas fristående.
Så börjar du	Välj en avgränsad situation. Följ förloppet och be om konkreta repliker, handlingar, förändringar och händelser.
Tänk på	Praktiksamtalet kompletterar observationen men ersätter den inte. Lärarens intentioner, beslut och efterhandsförståelse är en del av underlaget – inte automatiskt en förklaring av vad som faktiskt blev möjligt i praktiken.

Samtalets fokus	Frågor som stöd	Anteckningar
Avgränsa situationen	Vilken lektion eller situation återvänder vi till? Vad var ämnet/innehållet och vilka deltog?	
Planerad riktning	Vad försökte du åstadkomma? Vad ville du att eleverna skulle förstå, göra eller utveckla?	
Början	Hur började situationen? Vad sa och gjorde du? Vad sa och gjorde eleverna?	
Säganden	Vilka ord, begrepp, frågor, instruktioner eller formuleringar blev viktiga eller återkom?	
Göranden	Vad gjorde deltagarna? Hur användes material, verktyg, rum och tid? Vad hände i övergångarna?	
Relateranden	Hur tog deltagande, initiativ, ansvar och respons form?	
Ögonblick att stanna vid	När förändrades riktningen, skavde något eller tog arbetet fart? Vad hände precis före och efter?	
Efteråt	Hur avslutades situationen? Vad stannade kvar hos dig? Vad behöver vi veta mer om innan vi tolkar det som hände?	

Mall 13.2 Praktiksamtal – elev

Att tillsammans undersöka elevens ämnespraktik i en konkret situation

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper dig och eleven att fånga hur eleven tar sig an ett konkret ämnesinnehåll: vad eleven kan och får till, hur eleven arbetar och deltar, vad som är svårt och vad runt situationen som gör skillnad.
När använder du den?	Efter eller i anslutning till en konkret lektion, uppgift eller ett arbetsområde. Samtalet kan senare ge underlag för ett visuellt praktiktillnärmativ.
Så börjar du	Välj tillsammans en konkret situation eller ett avgränsat arbetsområde. Följ elevens berättelse och be gärna eleven visa, beskriva eller ge exempel.
Tänk på	Sök både kunnande och svårigheter. Gör inte eleven ansvarig för att analysera undervisningen. Elevens erfarenhet kompletterar andra underlag och ska inte behandlas som en färdig förklaring.

Samtalets fokus	Frågor som stöd	Anteckningar / elevens egna ord
Välj situation	Vilken lektion, uppgift eller del av ämnet ska vi prata om? Vad arbetade du med?	
Det här kan jag / får jag till	Vad tycker du att du kan eller förstår? Finns något du vet hur man gör? Kan du visa eller berätta hur du gör?	
Säganden – språk och förståelse	Vilka ord eller begrepp kan du använda? Vad blir tydligt? Vilka ord eller förklaringar är svåra att få grepp om?	
Göranden – arbetet i ämnet	Hur brukar du börja? Vilka sätt att arbeta eller lösa uppgifter använder du? Vad gör du när det fungerar respektive när du fastnar?	
Relateranden – deltagandet	När känner du dig säker eller delaktig? Vem arbetar du med eller vänder dig till? När blir deltagandet svårt?	
Det här är svårt ännu	Finns något du inte riktigt vet hur du ska göra eller förstå ännu? Kan du berätta om en konkret gång när det hände?	
Vad runt situationen gör skillnad?	Vad gör det lättare eller svårare att förstå, arbeta eller delta? Tänk på exempelvis språk, tempo, material, plats, arbetsform eller vilka du arbetar med.	
När ser det annorlunda ut?	Finns tillfällen då något svårt fungerar bättre? Vad är annorlunda då? Finns tillfällen då något du brukar kunna blir svårare?	
Avsluta tillsammans	Vad vill du att vi absolut tar med om det du kan och det som fungerar? Finns något viktigt vi inte har pratat om?	

Mall 13.3 Observation – fältanteckningar

Att fånga det synliga och hörbara i en undervisningspraktik

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper dig att dokumentera säganden, göranden och relateranden samtidigt och hålla kvar det konkreta skeendet.
När använder du den?	Under observation av en undervisningspraktik. Använd den ensam eller tillsammans med något av de riktade observationsstöden 13.4–13.6.
Så börjar du	Avgränsa situation och innehåll. Notera kort tid/situation och så konkret som möjligt vad deltagarna säger, gör och hur de relaterar.
Tänk på	Observationen ger inte säker kunskap om vad deltagarna tänker eller varför de handlar som de gör. Den här mallen ingår i observationsstödet 13.3–13.6. Du behöver inte använda alla fyra vid samma observation. 13.3 ger en bred observationsyta. 13.4–13.6 kan användas när du vill rikta uppmärksamheten särskilt mot en dimension. Oavsett vald blick observerar du en sammanhängande praktik – inte en person.

Tid / situation	Vad sägs? Säganden	Vad görs? Göranden	Hur relaterar deltagarna? Relateranden	Kontextanteckningar

En fråga att bära med sig: Vad verkar deltagarna försöka åstadkomma tillsammans i just den här situationen? Du behöver inte avgöra detta under observationen.

Mall 13.4 Observation – säganden

Att rikta blicken mot praktikens språkliga dimension

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper dig att se mer av hur ord, begrepp, frågor, instruktioner, förklaringar och andra sätt att tala formar det gemensamma arbetet.
När använder du den?	När du vill rikta observationen särskilt mot säganden. Den kan användas i stället för eller tillsammans med 13.3.
Så börjar du	Välj några blickfrågor. Notera konkreta ord, repliker, frågor och situationer. Fånga även sådant från göranden och relateranden som behövs för att förstå sammanhanget.
Tänk på	Den här mallen ingår i observationsstödet 13.3–13.6. Du behöver inte använda alla fyra vid samma observation. 13.3 ger en bred observationsyta. 13.4–13.6 kan användas när du vill rikta uppmärksamheten särskilt mot en dimension. Oavsett vald blick observerar du en sammanhängande praktik – inte en person. Säganden är en analytisk blick mot samma praktik, inte en separat aktivitet.

Blickfrågor	Konkreta iakttagelser / repliker	Situation / sammanhang
Vilka ord och begrepp används och återkommer?		
Hur introduceras eller förklaras begrepp och innehåll?		
Vilka frågor ställs – av lärare och elever?		
Hur formuleras instruktioner, uppgifter och förväntningar?		
Hur talar deltagarna om vad de gör, försöker förstå eller behöver hjälp med?		
När uppstår tystnad, omformulering, upprepning eller behov av förtydligande?		

En fråga att bära med sig: Vad verkar deltagarna försöka åstadkomma tillsammans, sett genom det som sägs?

Mall 13.5 Observation – göranden

Att rikta blicken mot praktikens fysiska dimension

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper dig att se mer av handlingar, kroppar, rörelser, material, verktyg, tid, tempo och hur arbetet organiseras i rummet.
När använder du den?	När du vill rikta observationen särskilt mot göranden. Den kan användas i stället för eller tillsammans med 13.3.
Så börjar du	Välj några blickfrågor. Följ konkreta handlingar och övergångar. Notera även säganden och relateranden när de behövs för att förstå det som sker.
Tänk på	Den här mallen ingår i observationsstödet 13.3–13.6. Du behöver inte använda alla fyra vid samma observation. 13.3 ger en bred observationsyta. 13.4–13.6 kan användas när du vill rikta uppmärksamheten särskilt mot en dimension. Oavsett vald blick observerar du en sammanhängande praktik – inte en person. Göranden är en analytisk blick mot samma praktik, inte en separat aktivitet.

Blickfrågor	Konkreta iakttagelser	Situation / sammanhang
Vad gör lärare och elever när arbetet börjar och går vidare?		
Hur används material, verktyg, texter, bilder eller andra representationer?		
Hur används tid och tempo? När väntar, pausar eller skyndar deltagarna?		
Hur används och förändras rummet? Hur rör sig deltagarna?		
Vad händer i övergångar mellan olika aktiviteter eller arbetsformer?		
Vad gör deltagarna när arbetet flyter, stannar upp eller ändrar riktning?		

En fråga att bära med sig: Vad verkar deltagarna försöka åstadkomma tillsammans, sett genom det som görs?

Mall 13.6 Observation – relateranden

Att rikta blicken mot praktikens sociala dimension

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper dig att se mer av hur deltagande, ansvar, initiativ, bemötande, positionering, samarbete, tillit och auktoritet tar form.
När använder du den?	När du vill rikta observationen särskilt mot relateranden. Den kan användas i stället för eller tillsammans med 13.3.
Så börjar du	Välj några blickfrågor. Notera vad deltagarna faktiskt gör i relation till varandra, ämnet och uppgiften. Fånga även säganden och göranden som gör samspelet begripligt.
Tänk på	Den här mallen ingår i observationsstödet 13.3–13.6. Du behöver inte använda alla fyra vid samma observation. 13.3 ger en bred observationsyta. 13.4–13.6 kan användas när du vill rikta uppmärksamheten särskilt mot en dimension. Oavsett vald blick observerar du en sammanhängande praktik – inte en person. Beskriv hur deltagandet tar form innan du försöker förklara varför.

Blickfrågor	Konkreta iakttagelser	Situation / sammanhang
Vem tar initiativ och hur svarar andra?		
Vem får eller tar tal- och handlingsutrymme?		
Hur fördelas ansvar och roller i arbetet?		
Hur bemöts frågor, osäkerhet, fel och olika bidrag?		
Vad händer när någon väntar, tvekar, söker stöd eller drar sig tillbaka?		
Hur visar deltagarna närhet, distans, samarbete, tillit eller motstånd i relation till ämnet, uppgiften och varandra?		

En fråga att bära med sig: Vad verkar deltagarna försöka åstadkomma tillsammans, sett genom hur de relaterar?

Mall 13.7 Loggbok – praktik i första person

Att dokumentera en situation nära det som hände

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper dig att fånga en undervisningssituation i efterhand så att du kan återvända till den och, över tid, upptäcka återkommande mönster.
När använder du den?	Efter en lektion, aktivitet, ett möte eller samtal. Skriv gärna medan situationen fortfarande är nära.
Så börjar du	Välj en konkret situation. Skriv kort om vad som sades, gjordes och hur deltagandet tog form. Notera också sådant som omgav situationen.
Tänk på	Försök inte förklara eller värdera direkt. Skriv nära situationen. Det som finns runt situationen kan senare undersökas som villkor, men behöver inte avgöras här.

Situation / sammanhang	Vad sades? Säganden	Vad gjordes? Göranden	Hur relaterade deltagarna? Relateranden	Vad fanns runt situationen? Kontext

När du har flera anteckningar: Vad återkommer? Finns situationer som kan vara värdefulla att skriva fram som en rik berättelse och undersöka vidare?

Extra material till kapitel 13 – Från praktiktäna underlag till rik berättelse

Att skriva fram en avgränsad situation så att den går att återvända till och undersöka

Vad hjälper mallen dig att göra?	Hjälper dig att använda material från praktiksamtal, observation, loggbok eller dokument för att skriva en konkret och innehållsrik berättelse om en praktik.
När använder du den?	När du har praktiktäna underlag och vill skapa den rika berättelse som kan användas i nästa steg av Verkstaden.
Så börjar du	Välj en avgränsad situation som innehåller något du vill kunna undersöka vidare. Skriv i tidsordning och nära vad som faktiskt sades, gjordes och hände mellan deltagarna.
Tänk på	Håll tillbaka analysen. Den rika berättelsen ska göra situationen möjlig att följa och återvända till. Praktiknarrativ och analys kommer senare.

1. Avgränsa

Var börjar och slutar situationen? Vilket innehåll och vilka deltagare behöver finnas med för att den ska bli begriplig?

2. Skriv fram förloppet

Vad hände först, sedan och därefter? Ta med konkreta repliker, handlingar, material, rörelser, väntan, övergångar och relationella händelser när de är betydelsefulla.

3. Gör berättelsen rikare

Finns något i praktiksamtal, observationer, loggbok eller dokument som hjälper dig att precisera situationen utan att börja förklara den?

4. Prova närheten

Kan en annan person följa vad som faktiskt hände? Har du fått med både lärares och elevers bidrag? Har tolkningar smugit sig in där en konkret beskrivning är möjlig?